SÉMANTICKÉ ASPEKTY KATALOGIZACE IX.

20. 11. 2017

PhDr. Jiří Stodola, PhD.

Standardy pro katalogizaci

- Pravidla – umožňují vybrat a předepsaným způsobem zapsat údaje
- Formáty – představují strukturu, do níž se vepisují údaje (podle pravidel); slouží k výměně bibliografických a katalogizačních záznamu

Pravidla AACR2

- Úvodní pasáže
- Část I. Bibliografický popis
- Část II. Záhlaví, unifikované názvy a odkazy
- Závěrečné pasáže

Úvodní pasáže

- Předmluva k českému vydání Anglo-amerických katalogizačních pravidel
- Dodatek k Předmluvě k českému vydání
- Předmluva k revidovanému vydání z roku 1988
- Předmluva ke druhému vydání Anglo-amerických katalogizačních pravidel z roku 1978 (Výtah)
- Obecný úvod

Část I. Bibliografický popis

- Úvod
- 1 Všeobecná pravidla popisu
- 2 Knihy, brožury a jednolistové tisky
- 3 Kartografické dokumenty
- 4 Rukopisy
- 5 Hudebniny
- 6 Zvukové dokumenty
- 7 Filmy a videozáznamy
- 8 Grafické dokumenty
- 9 Elektronické zdroje
- 10 Trojrozměrné dokumenty
- 11 Mikrodokumenty
- 12 Pokračující zdroje
- 13 Analytické záznamy

Všeobecná pravidla popisu

- 0 Obecná pravidla
- 1 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti
- 2 Oblast údajů o vydání
- 3 Oblast specifických údajů
- 4 Oblast nakladatelských údajů
- 5 Oblast údajů fyzického popisu
- 6 Oblast údajů o edici
- 7 Oblast údajů poznámky
- 8 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti
- 9 Suplementy (Přílohy)
- 10 Popisné jednotky sestávající se z několika druhu dokumentů
- 11 Faksimile, fotokopie a jiné reprodukce

Část II. Záhlaví, unifikované názvy a odkazy

- Úvod
- 21 Volba selekčních údajů
- 22 Personální záhlaví
- 23 Geografická jména
- 24 Korporativní záhlaví
- 25 Unifikované názvy
- 26 Odkazy

Závěrečné pasáže

- Přílohy
  - A Psaní velkých písmen
  - B Zkratky
  - C Číslovky
  - D Slovník termínů
  - E Úvodní členy
- Rejstřík

RDA (Resource Description and Access)

- Navazují na AACR2
- Definitivní první verze r. 2010
- 2013 – Library of Congress, National Agricultural Library, National Library of Medicine
- 2015 – ČR
- Kompatibilní s AACR2
- Základem FRBR (Functional Requirements for Bibliografic Records) a FRAD (Functional Requirements for Authority Data) – odpovídá tomu struktura RDA

RDA a AACR2

- Převzata řada pravidel z AACR2
- Strukturována podle FRBR
- Výrazně se změnily údaje o druhu dokumentu, rozšíření u „nakladatelských údajů“
- RDA obsahují více alternativních (volitelných) pravidel – kvůli jednotě jsou nutné národní interpretace
- Interpunkce není součástí pravidel jako takových, vychází se z ISBD

Struktura RDA 1

- 1. část – atributy entit – identifikují entitu
- 2. část – vztahy mezi entitami – poskytují další informaci
- 10 oddílů

Struktura RDA 2

- Oddíl 1 – atributy provedení
- Oddíl 2 – atributy díla a vyjádření
- Oddíl 3 – atributy osob, rodin a korporací
- Oddíl 4 - bude dopracován, bude se týkat entit používaných při věcném zpracování
- Oddíl 5-10 – vztahy mezi entitami (entity 1 a 2, entity 3, entity 1 mezi sebou atd.)

Formáty

- V 60. letech první strojem čitelné báze dat
- Nutnost standardizace struktury
- MARC – Machine Readable Catalogue/Cataloguing

Druhy formátů

- Interní – v rámci jednoho systému
- Výměnné – v rámci různých systémů
  - *MARCové*
    - Regionální či národní
    - Mezinárodní
  - *neMARCové*

Nemarcové formáty

- MABI
- INSPEC
- Chemical Abstracts
- AGRIS
- a další

Formáty typu MARC

národní

- formáty anglo-saské koncepce (USMARC, UKMARC, CANMARC, OCLC-MARC, **MARC 21** …)
- formáty franko-italské koncepce (INTERMARC, PICA-MARC …)
- formáty typu UNIMARC (UNIMARC+CZ …)

mezinárodní

- UNIMARC
- UNISIST Reference Manual
- Common Communiction Format (CCF)

MARC v ČR

- 90. léta 20. stol. – automatizace knihoven
- 1996 – UNIMARC
- 2003-2004 – paralelně používány formáty UNIMARC a MARC 21
- Od 2004 – MARC 21

MARC 21

- MARC 21 Bibliografický formát (Format for Bibliographic Data)
  - pro různé druhy dokumentů (knihy, pokračující zdroje, mapy …)
- MARC 21 Formát pro exemplářové údaje (Format for Holdings Data)
  - pro údaje o knihovních jednotkách
- MARC 21 Formát pro autority (Format for Authority Data)
  - pro jmenné a předmětové selekční údaje
- MARC 21 Format for Classification Data
  - pro systematické selekční jazyky (MDT, DDC …)
- MARC 21 Format for Community Information
  - pro události, pořady, služby

Struktura MARCu

Formát MARC 21 je souborem kódů a označení obsahu. Pro MARC je definována

- struktura záznamu (record structure) – definována v v Information Interchange Format (ANSI Z39.2) nebo Format for Information Exchange (ISO 2709)
- označení obsahu (content designation) – vlastní jádro MARCu
- obsah (content) – nedefinován v pravidlech

Struktura MARC podle ISO 2709

- 01041cam--2200265-a-4500001002000000003000400020005001700024008004100041010002400082020002500106020004400131040001800175050002400193082001800217100003200235245008700267246003600354250001200390260003700402300002900439500004200468520022000510650003300730650001200763^---89048230-/AC/r91^DLC^19911106082810.9^891101s1990----maua---j------000-0-eng--^##$a---89048230-/AC/r91^##$a0316107514 :c12.95^##$a0316107506 (pbk.) :$c$5.95 ($6.95 Can.)^##$aDLC$cDLC$dDLC^00$aGV943.25$b.B74 1990^00$a796.334/2$220^10$aBrenner, Richard J.,$d1941-^10$aMake the team.$pSoccer :$ba heads up guide to super soccer! /$cRichard J. Brenner.^30$aHeads up guide to super soccer.^##$a1st ed.^##$aBoston :$bLittle, Brown,$cc1990.^##$a127 p. :$bill.;$c19 cm.^##$a"A Sports illustrated for kids book."^##$aInstructions for improving soccer skills. Discusses dribbling, heading,playmaking, defense, conditioning, mental attitude, how to handle problems with coaches, parents, and other players, and the history of soccer.^#0$aSoccer$vJuvenile literature.^#1$aSoccer.^\

Struktura MARC – řádkový MARC

- 01041cam--2200265-a-4500
- 001 ---89048230-/AC/r91
- 003 DLC
- 005 19911106082810.9
- 008 891101s1990----maua---j------001-0-eng--
- 010 ## $a---89048230-/AC/r91
- 020 ## $a0316107514 :$c$12.95
- 020 ## $a0316107506 (pbk.) :$c$5.95 ($6.95 Can.)
- 040 ## $aDLC$cDLC$dDLC
- 050 00 $aGV943.25$b.B74 1990
- 082 00 $a796.334/2$220
- 100 1# $aBrenner, Richard J.,$d1941-245 10 $aMake the team.$pSoccer :$ba heads up guide to super soccer! /$cRichard J. Brenner.
- 246 30 $aHeads up guide to super soccer
- 250 ## $a1st ed.
- 260 ## $aBoston :$bLittle, Brown,$cc1990.
- 300 ## $a127 p. :$bill.;$c19 cm.
- 500 ## $a"A Sports illustrated for kids book."
- 520 ## $aInstructions for improving soccer skills. Discusses dribbling, heading playmaking,defense,
- conditioning, mental attitude, how to handle problems with coaches, parents, and other players, and the history of soccer.
- 650 #0 $aSoccer$vJuvenile literature.
- 650 #1 $aSoccer.

Obsah MARCu

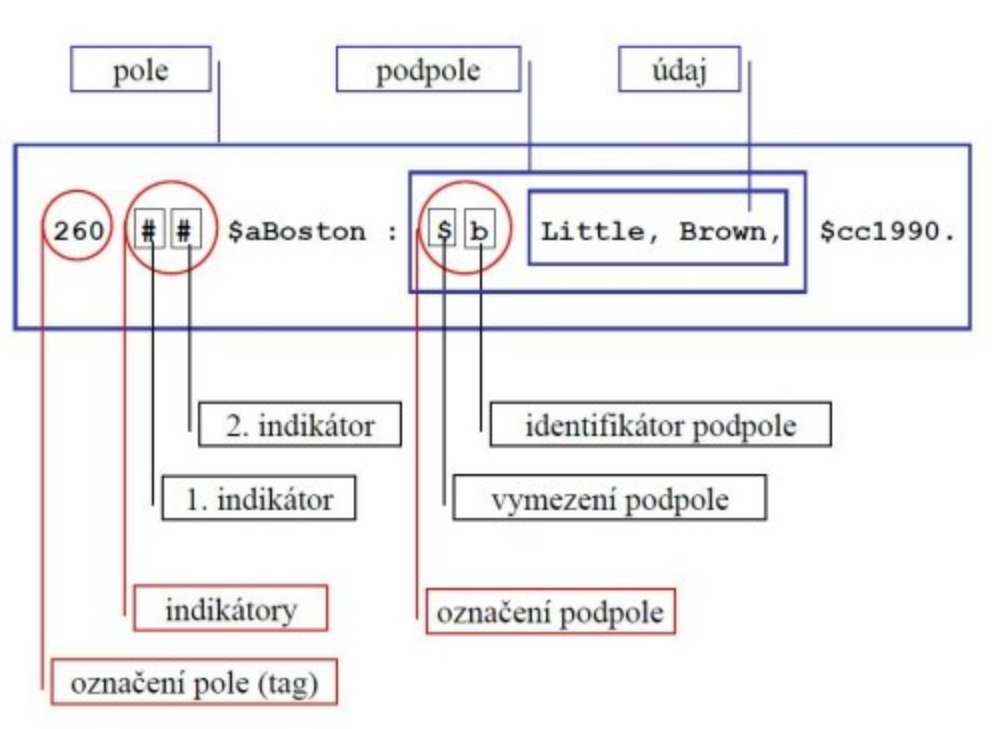
pole
podpole
údaj
260 # # $aBoston : $ b Little, Brown, $cc1990.
2. indikátor
identifikátor podpole
1. indikátor
vymezení podpole
indikátory
označení podpole
označení pole (tag)

Notační konvence

- vymezení podpole – $ nebo
- znak ukončení pole (field terminator) – FT nebo ^
- znak ukončení záznamu (record terminator) – RT nebo \
- mezera (blank) # nebo
- výplňový znak (fill character) |

Struktura záznamu

- Návěští
- Adresář (ne u řádkového MARCu)
- Proměnná pole
- Znak ukončení záznamu (ne u řádkového MARCu)

Návěští

- Návěští je první pole v každém záznamu. Obsahuje základní údaje potřebné pro zpracování záznamu. Data v tomto poli jsou identifikována pozicí v rámci návěští. Návěští obsahuje číslice a kódované údaje. Délka pole je 24 znaků / pozice 0-23.

Adresář

Adresář začíná na pozici 24 a končí znakem ukončení pole (field terminator). Obsahuje seznam umístění proměnných polí v záznamu. Skládá se z řetězců (entry) o délce 12 znaků, přičemž každý řetězec odpovídá jednomu proměnnému poli a každý řetězec se skládá z:

- označení pole (tag) – 3 znaky
- délka pole (length-of-field) – 4 znaky
- počáteční pozice pole (field starting position) – 5 znaků (pozice pole vzhledem k prvnímu poli proměnných údajů)

Proměnná pole

Proměnná pole obsahují vlastní údaje. Každé pole je identifikováno označením pole (tagem). Tagy nejsou v polích uváděny, objevují se pouze v adresáři, což ovšem neplatí pro řádkový MARC. V řádkovém MARCu není adresář a označení polí je jejich součástí. Rozlišují se dva typy proměnných polí:

- proměnná kontrolní pole (variable control fields)
- proměnná pole údajů (variable data fields)

Proměnná kontrolní pole

- Proměnná kontrolní pole obsahují základní údaje potřebné pro zpracování záznamu.
- Označení kontrolních polí začíná vždy dvěma nulami – 00X.
- Kontrolní pole se skládají z údajů a znaku ukončení pole (v záznamu podle ISO 2709) nebo z označení pole a údajů (v řádkovém MARCu).
- Rozlišují se pole, kde obsah pole tvoří jeden údaj, např. pole 001, a pole, která se skládají z několika kódovaných údajů, např. pole 008. O jaký údaj se jedná, je pak určeno pozicí znaků v rámci pole.

Proměnná pole údajů

Proměnná pole údajů obsahují bibliografické či jiné údaje. Tvoří je všechna proměnná pole (01X – 8XX) vyjma kontrolních polí. Pole mohou být opakovatelná nebo neopakovatelná. Skládají se z:

- označení pole – platí pouze pro řádkový MARC
- 2 indikátory (indicators, indicator positions)
- označení podpole (subfield code)
- údaj
- znak ukončení pole (field terminator) – neplatí pro řádkový MARC

Indikátory

- obsahují hodnoty, které vysvětlují nebo doplňují údaje obsažené v poli.
- Jsou definovány nezávisle pro každé pole.
- Hodnota každého indikátoru je interpretována nezávisle – nikdy společně a může být vyjádřena abecedním znakem, číslicí či mezerou (mezera zpravidla vyjadřuje, že indikátor není definován).

Podpole

- **Podpole** identifikuje údaje uvnitř pole.
- Skládá se z vymezeni podpole (delimiter), identifikátoru podpole (data element identifier), který tvoří abecední (malá) písmena nebo znak číslice.
- Každé pole obsahuje nejméně jedno označení podpole.
- Označení podpolí jsou definovány nezávisle pro každé pole.
- Pořadí podpolí je dáno standardy pro obsah, např. AACR2.

Rozdělení proměnných polí údajů

- 0XX Kontrolní informace, identifikační čísla, kontrolní pole,klasifikační znaky atd.
- 1XXHlavní záhlaví
- 2XX Názvy a údaje o vydání, nakladatelské údaje atd.
- 3XX Údaje fyzického popisu atd.
- 4XX Údaje o edici
- 5XX Poznámky
- 6XX Věcné selekční údaje
- 7XX Vedlejší záhlaví s výjimkou předmětů a edic; propojovací pole
- 8XX Vedlejší záhlaví pro edici; knihovní jednotky atd.
- 9XX Pole pro národní použití